

Natuurtoets traject tweede HOV-lijn, Eindhoven

Actualisatie natuurtoets in het kader van de Flora- en faunawet

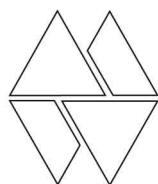
Conceptrapport

K.D. van Straalen
A.D.G. Koopman

Natuurtoets traject tweede HOV-lijn, Eindhoven

Actualisatie natuurtoets in het kader van de Flora- en faunawet

K.D. van Straalen
A.D.G. Koopman

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10, Fax 0345 51 98 49
info@buwa.nl www.buwa.nl

opdrachtgever: Gemeente Eindhoven

25 juni 2012
rapport nr. 12-xxx

Status uitgave: concept

Rapport nr.: 12-xxx

Datum uitgave: 20 juni 2012

Titel: Natuurtoets traject tweede HOV-lijn, Eindhoven

Subtitel: Actualisatie natuurtoets in het kader van de Flora- en faunawet

Samenstellers: ing. K.D. van Straalen
drs. A.D.G. Koopman

Foto's omslag: K.D. van Straalen / Bureau Waardenburg bv

Aantal pagina's inclusief bijlagen: 000

Project nr.: 12-247

Projectleider: drs. A.D.G. Koopman

Naam en adres opdrachtgever: Gemeente Eindhoven
Postbus 90150
5600 RB Eindhoven

Referentie opdrachtgever:

Akkoord voor uitgave: Teamleider Bureau Waardenburg bv
drs. G.F.J. Smit

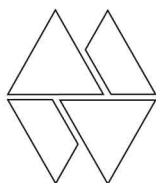
Paraaf:

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv; opdrachtgever vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv /Gemeente Eindhoven

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden vervaardigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig ISO 9001:2008.

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10, Fax 0345 51 98 49
info@buwa.nl www.buwa.nl

Voorwoord

Gemeente Eindhoven heeft Bureau Waardenburg gevraagd een natuurtoets uit te voeren voor het traject van de tweede HOV-lijn. De tracédelen omvatten de Maarschalk Montgomerylaan, Aalsterweg, parallelstrook ten noorden van de A2/N2 en de Professor Holstlaan. Deze tracédelen zijn reeds in een eerder stadium door Bureau Waardenburg onderzocht.

De aanleg van de tweede HOV-lijn kan effecten hebben op beschermde soorten planten en dieren. De gemeente Eindhoven heeft Bureau Waardenburg opdracht verstrekt om effecten, als gevolg van de voorgenomen ingreep, op beschermde soorten in beeld te brengen.

Aan de totstandkoming van dit rapport werkten mee:

K.D. van Straalen	veldwerk, rapportage, fotografie.
A.D.G. Koopman	projectleiding, redactie

Genoemde personen zijn door opleiding, werkervaring en zelfstudie gekwalificeerd voor de door hun uitgevoerde werkzaamheden. Het project is uitgevoerd volgens het kwaliteitshandboek van Bureau Waardenburg. Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg is ISO gecertificeerd.

Vanuit de Gemeente Eindhoven werd de opdracht begeleid door de heer Leonhard Schrofer. Wij danken hem voor de prettige samenwerking.

Inhoud

Voorwoord	3
1 Inleiding.....	7
1.1 Aanleiding en doel	7
1.2 Aanpak onderzoek	7
1.3 Verantwoording.....	8
2 Ingreep en plangebied	9
2.1 Het plangebied.....	9
2.2 De ingreep.....	10
3 Voorkomen van beschermde soorten	11
3.1 Methodiek veldonderzoek.....	11
3.2 Resultaten	11
4 Effecten op beschermde flora en fauna	15
4.1 Planten	15
4.2 Vissen	15
4.3 Amfibieën.....	15
4.4 Grondgebonden zoogdieren	16
4.5 Vleermuizen	17
4.4 Broedvogels	19
5 Conclusies en aanbevelingen	21
5.1 Conclusies	21
5.2 Aanbevelingen	21
5.3 Ontheffingsaanvraag.....	22
6 Literatuur.....	23
Bijlage 1 Wettelijk kader	25

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

Gemeente Eindhoven is voornemens om in de tweede HOV-lijn aan te leggen. Hierbij zal rekening gehouden moeten worden met het huidige voorkomen van soorten planten en dieren die beschermd zijn krachtens de Flora- en faunawet¹.

In dit rapport wordt verslag gedaan van een oriënterend onderzoek uitgevoerd naar de betekenis van het plangebied voor beschermde soorten. Daarnaast is het rapport een actualisatie van reeds eerder uitgevoerde natuuronderzoeken langs het traject in 2009 (Van Straalen & Koopman, 2010) en 2010 (Koopman *et al*, 2011).

Het doel is om te bepalen of de ingreep kan leiden tot overtredingen van verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet. Als dat het geval is, wordt bepaald of er maatregelen mogelijk zijn om overtreding te voorkomen, dan wel of er een vrijstelling geldt of onder welke voorwaarden ontheffing kan worden aangevraagd en verkregen.

1.2 Aanpak onderzoek

Flora- en faunawet

Bij de uitvoering van ingreep zal rekening moeten worden gehouden met het huidige voorkomen van beschermde soorten planten en dieren. Als de voorgenomen ingreep leidt tot het overtreden van verbodsbepalingen betreffende beschermde soorten, zal moeten worden nagegaan of een vrijstelling geldt of dat een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet moet worden verkregen (zie bijlage 1).

Dit rapport beschrijft de effecten van de ingreep op beschermde en/of bijzondere soorten planten en dieren. In dit rapport wordt ingegaan op de volgende vragen:

- Welke beschermde soorten planten en dieren komen mogelijk of zeker voor in de invloedssfeer van ingreep.
- Welke effecten op beschermde soorten heeft de ingreep?
- Kunnen de effecten een wezenlijke negatieve invloed op soorten hebben?
- Worden verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet overtreden? Zo ja, welke?
- Moet hiervoor ontheffing worden aangevraagd?
- Zijn er mogelijkheden voor mitigatie (vermindering) en compensatie van schade aan beschermde soorten.

¹ Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van de Flora- en faunawet. In de Flora- en faunawet worden drie beschermingsregimes onderscheiden. Voor soorten uit Tabel 1 geldt vrijstelling van verbodsbepalingen bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. In voorkomende gevallen hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd. Voor soorten van Tabel 2 of 3 geldt geen vrijstelling en kan aanvraag van een ontheffing aan de orde zijn bij overtreding van verbodsbepalingen. In de lopende tekst is per beschermde soort aangegeven in welke categorie deze is opgenomen.

1.3 Verantwoording

De toetsing is een effectbepaling en -beoordeling op basis van de huidige aanwezigheid van beschermde soorten planten en dieren in het plangebied, de functie van het plangebied en de directe omgeving voor deze soorten en de voorgenomen ingreep. De toetsing is opgesteld op basis van het in 2010 uitgevoerde inventarisatie (Koopman *et al*, 2011) en de controlerende op 14 juni 2012, de huidige ter beschikking staande kennis en inschattingen van deskundigen.

Het plangebied is op 14 juni 2012 bezocht. Het terreinbezoek had een controlerend karakter. Er is zoveel mogelijk concrete informatie verzameld met betrekking tot de aan- of afwezigheid van beschermde soorten (zicht- en geluidswaarnemingen, sporenonderzoek naar de aanwezigheid van pootafdrukken, nesten, holen, uitwerpselen, haren, etc). Op basis van terreinkenmerken en expert judgement is beoordeeld of het terrein geschikt is voor de in de regio voorkomende beschermde soorten.

Dit onderzoek betreft geen inventarisatie conform de soortenstandaarden.

Aanvullend op het terreinbezoek heeft beperkt bronnenonderzoek plaatsgevonden. Voor een actueel overzicht van beschermde soorten die in de regio voorkomen zijn online beschikbare bronnen geraadpleegd, waaronder de NDFF (telmee.nl, waarneming.nl). Daarnaast is, voor zover nodig, gebruik gemaakt van achtergrond documentatie (zie literatuurlijst).

De belangrijkste aanvullende bronnen betreffen de reeds eerder uitgevoerde natuuronderzoeken langs het HOV-tracé:

- Inventarisatie beschermde soorten Tweede HOV-lijn, Eindhoven. Inventariserend onderzoek in het kader van de Flora- en faunawet (Koopman *et al*, 2011).
- Natuurwaarden traject tweede HOV-lijn, Eindhoven. Oriënterend onderzoek in het kader van de Flora- en faunawet en de spelregels van de EHS (Van Straalen & Koopman, 2010).

2 Ingreep en plangebied

2.1 Het plangebied

Het plangebied ligt binnen de gemeente Eindhoven en omvat het de tracédelen van de 2e HOV-lijn, Maarschalk Montgomerylaan, Aalsterweg en de parallelstrook ten noorden van de A2/N2 (ten zuiden van de Stappendijk, onderlangs het Van der Valk hotel) naar de Professor Holstlaan.

Het gehele traject van de 2e HOV-lijn loopt vanuit Nuenen over de Sterrenlaan, via winkelcentrum Woensel over de Veldmaarschalk Montgomerylaan naar busstation Neckerspoel. Vanuit het busstation loopt de lijn in het zuiden via de binnenring van het centrum van Eindhoven, de Aalsterweg, de Genneper Parken naar de High Tech Campus.

Het tracé loopt door stedelijk gebied over voornamelijk bestaande wegen. Een deel van de wegen wordt gekenmerkt door laanbeplanting. Het tracé loopt langs de Genneper Parken. Dit park kenmerkt zich door oude boombeplanting en wateren. Door het parken stromen de Dommel (laaglandrivier) en de Tongelreep (beek).

Foto 1.1 Aalsterweg

2.2 De ingreep

De ingreep bestaat uit de aanleg van de tweede HOV-lijn. Dit tracé loopt globaal vanuit Nuenen via het winkelcentrum Woensel richting de Genneper Parken (zie paragraaf 2.1.).

Als gevolg van de aanleg zullen bestaande wegen op sommige locaties aangepast worden, waardoor plaatselijk bermen en bomen moeten wijken.

Op de Aalsterweg betekent dit een verlies van zomereik en plataan die in laanverband aangeplant zijn. Direct ten noorden van de Theo Koomenlaan wordt een deel van een eikenbos verwijderd ten behoeve van een bushalte. Nabij de Stappendijk, bij het tracé ten noorden van de A2/N2 wordt in het kader van watercompensatie een nieuwe waterpartij gegraven op een perceel ruig grasland.

Op de Veldmaarschalk Montgomerylaan en de Winston Churchilllaan worden nabij kruisingen zomereiken gekapt.

De berm bij de sportvelden tot de bocht onderlangs het Van der Valkhotel gaat ook verloren. Deze schrale berm heeft een rijke vegetatie met soorten als zandblauwtje, sint-janskruid, duizendblad en schapezuring.

Deze ingreep kan omschreven worden als ingreep in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Gebruik van een door de minister goedgekeurde gedragscode voor de betreffende ingreep is niet aan de orde. Voor het uitvoeren van de ingreep geldt een vrijstelling van soorten in tabel 1 (zie bijlage 1).

3 Voorkomen van beschermde soorten

3.1 Methodiek veldonderzoek

Het veldonderzoek heeft plaatsgevonden op enkele locaties waar op grond van het vastgestelde traject mogelijk beschermde natuurwaarden worden aangetast. Dit betrof met name de locaties waar in 2010 vegetaties met beschermde, kwetsbare of bijzondere soorten zijn aangetroffen of verwacht worden. Daarbij is ook de locatie van de bushalte nabij het indoor sportcentrum aan de Aalsterweg bezocht. Het veldbezoek was derhalve controlerend van aard.

Tijdens het inventarisatieonderzoek in 2010 (Koopman *et al* 2011) is gericht onderzoek gedaan naar het voorkomen van beschermde flora, vleermuizen, amfibieën en broedvogels. Dit vormt de basis van de effectbeoordeling in dit rapport.

3.2 Resultaten

Planten

Tijdens het veldonderzoek in 2012 zijn langs het traject geen beschermde planten aangetroffen. In tuinen langs de Aalsterweg en Winston Churchillaan is in 2010 prachtklokje aangetroffen. Dit betreft ingezaaide exemplaren, deze hebben geen beschermde status. Overige beschermde soorten zijn langs het te onderzoeken deeltraject niet aangetroffen. Voorkomen van beschermde planten kan op grond hiervan en het ontbreken van geschikte groeiplaatsen worden uitgesloten.

Ongewervelden

De volgende soorten zijn uit de regio bekend: heideblauwtje (zuidoosten gemeente) en gevlekte witsnuitlibel (Kanunnikensven) (Hendriks & Albers, 2009).

Tijdens het veldbezoek in 2012 zijn geen beschermde ongewervelden waargenomen. De bermen en waterpartijen in het plangebied zijn leefgebied voor algemeen voorkomende soorten ongewervelden. Voor strikt(er) beschermde soorten ongewervelden ontbreken langs het traject van de Tweede HOV-lijn geschikte habitats. Het heideblauwtje is een soort van vochtige heideterreinen en gevlekte witsnuitlibel is een soort van vennen. In het plangebied komen deze habitat niet voor.

Vissen

Door het plangebied stroomt de Tongelreep, overige wateren komen in het plangebied niet voor. De Tongelreep is leefgebied voor de beschermde kleine modderkruiper en bittervoorn (Van Straalen & Koopman, 2010).

Overige beschermde soorten vissen komen in het plangebied niet voor.

Amfibieën

Tijdens het veldbezoek in 2012 zijn bastaardkikker en bruine kikker waargenomen. In 2009 en 2010 zijn in de poel nabij de Tongelreep (ten zuiden van de Charles

Roelslaan, ook wel Motelpoel genaamd) alpenwatersalamanders aangetroffen (Koopman et al., 2011). De poel heeft een functie als voortplantingshabitat en de omliggende bosschages hebben de functie als overwinteringsgebied voor deze soort. Het voorkomen van strikter beschermde alpenwatersalamander (Tabel 2) beperkt zich tot het traject in de Genneper Parken waar de HOV-lijn de Tongelreep kruist.

In het verleden (1993-1996) is hier ook het voorkomen van heikikker aangetoond (Hille Ris Lambers & Brandjes, 2004). De soort is hier de laatste jaren niet meer waargenomen (van Straalen & Koopman 2010, Koopman *et al* 2011 en waarneming.nl).

Langs het hele tracé, inclusief de omgeving van de Motelpoel, kunnen zwervende of migrerende bruine kikkers, gewone pad en kleine watersalamanders aangetroffen worden. Dit zijn soorten van Tabel 1 van de Flora- en faunawet. Het plangebied heeft een verwaarloosbare functie voor deze soorten.

Reptielen

De levendbarende hagedis is uit de omgeving van de Tongelreep en het landelijke zuidoostelijke deel van de gemeente van de bekend (Hendriks & Albers, 2009).

De directe omgeving van het traject dat bij de Tongelreep ligt, vormt geen onderdeel van het leefgebied. De levendbarende hagedis wordt niet verder langs het traject verwacht: de biotopen vormen geen geschikt leefgebied (van Straalen & Koopman, 2010). Bij de inventarisatie in 2010 zijn ook geen exemplaren gevonden (Koopman et al., 2011).

Grondgebonden zoogdieren

In het plangebied komen de strikt(er) beschermde eekhoorn en steenmarter voor. De stadsparken in het stedelijk gebied zijn geschikt als leefgebied voor de eekhoorn en als foerageergebied voor steenmarter. De eekhoorn kan gebruikmaken van oude eksternesten. De middenberm van de wegen en de laanbomen langs wegen vormen geen geschikt leefgebied voor eekhoorns. Steenmarters verblijven voornamelijk in bebouwing (woonhuizen, zolders, schuren, stallen), vaste verblijfplaatsen worden binnen het traject uitgesloten.

De betekenis van het plangebied binnen het stedelijk gebied van Eindhoven voor de steenmarter en eekhoorn is minimaal.

In de Genneperparken worden de laatste jaren incidenteel wilde zwijnen waargenomen. Het plangebied heeft geen functie als vaste rust- of verblijfplaats voor deze soort.

Andere strikt(er) beschermde soorten komen langs het traject niet voor.

Vleermuizen

In 2010 is gericht veldonderzoek gedaan naar de functie van het traject voor vleermuizen (Koopman *et al*, 2011):

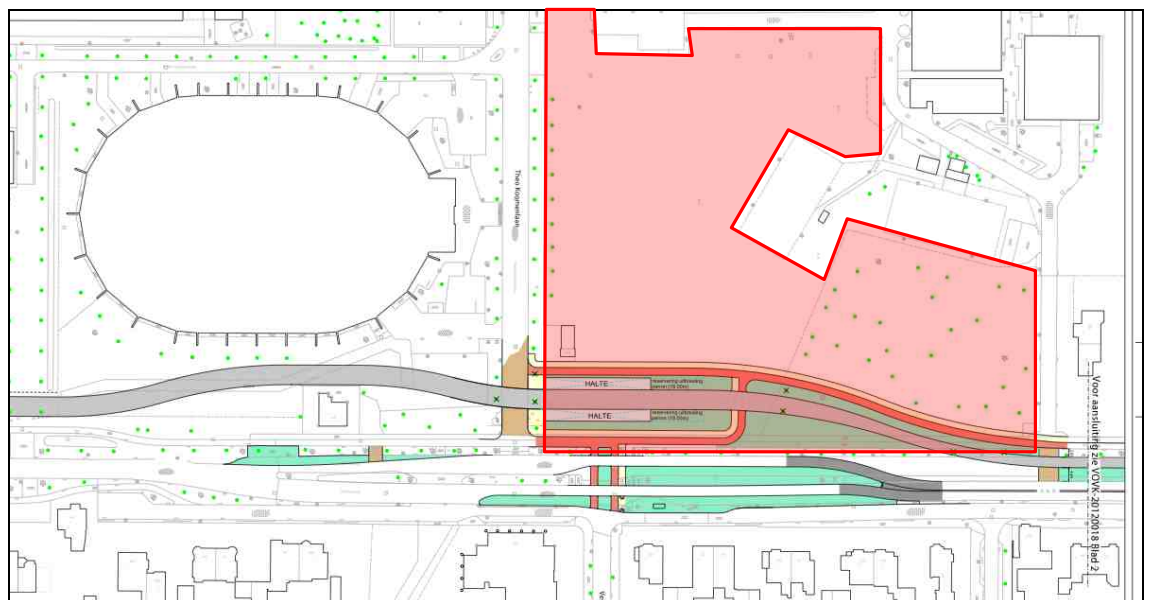
Het **stedelijke deel** van de route HOV II heeft een zeer beperkte functie voor vleermuizen. De delen van de stad waar de Stadsdommel stroomt zijn echter waardevol voor gewone dwergvleermuis en watervleermuis. In een parallel uitgevoerd onderzoek in het Stationsdistrict van Eindhoven is in de spoortunnel van de Dommel

een verblijfplaats aangetroffen van watervleermuis en vermoedelijk ook van gewone dwergvleermuis (Boonman & Koopman, 2010). Dit onderbouwt de grote betekenis van de Dommel en groene omgeving binnen de bebouwde kom van Eindhoven.

Ook het **buitengebied** van de route HOV II is een waardevol gebied voor jagende gewone dwergvleermuis, laatvlieger en rosse vleermuis. Het gebied is mogelijk ook voor gewone grootoorvleermuis aantrekkelijk jachtbiotoop, deze soort is in 2010 niet aangetroffen (moeilijke soort om waar te nemen met een batdetector vanwege de zachte sonar). De wateren van de Dommel en de **Tongelreep** zijn belangrijk voor watervleermuis.

Binnen het huidige plangebied (route HOV II) zijn maar een beperkt aantal foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen (Koopman et al, 2011).

Aan de Aalsterweg wordt een nieuwe halte voorzien, iets ten noorden van het indoor sportcentrum. Deze halte is in de oostrand van een eikenbosperceel geprojecteerd, zie afbeelding x.

Afbeelding x. De voorziene halte aan de Aalsterweg. Het rode vlak betreft eikenbos.

De aanleg van deze halte heeft de kap van meerdere bomen tot gevolg. Het is niet bekend of in deze bomen verblijfplaatsen aanwezig zijn, noch of hiervoor geschikte plekken (holten, scheuren, loshangende bast) aanwezig zijn. In het gebied Genniperparken zijn tenminste twee soorten boombewonende vleermuizen aangetroffen: watervleermuis en rosse vleermuis. Ook gewone grootoorvleermuis is een boombewonende soort, die niet uitgesloten kan worden. Aan de zuidrand van Eindhoven zijn waarnemingen van deze soort bekend (telmee.nl). Ook ruige dwergvleermuis maakt graag gebruik van boomholten, vooral als paarverblijf in de nazomer en begin van de herfst. Nader onderzoek naar het (mogelijke) gebruik van de te kappen eiken door vleermuizen is nodig.

Vogels met jaarrond beschermde nestplaats²

Langs het traject zijn tijdens de controleronde in 2012 geen nesten van vogels met een jaarrond beschermde status aangetroffen. Ook in de voorgaande onderzoeken zijn deze in dit deel niet aangetroffen.

In het hele plangebied kunnen algemeen voorkomende broedvogels (zonder jaarrond beschermde nestplaats) worden aangetroffen.

² Op grond van door het ministerie van LNV verstrekte handreikingen worden nesten van de volgende soorten als jaarrond beschermde nestplaatsen beschouwd: boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespindief, zwarte wouw.

4 Effecten op beschermde flora en fauna

4.1 Planten

De ingreep heeft geen negatief effect op beschermde planten. De aangetroffen groeiplaatsen van prachtklokje betreft verwilderde of ingezaaide exemplaren. Deze hebben geen beschermde status.

Tijdens de ingreep hoeft geen rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van beschermde planten.

4.2 Vissen

In de Tongelreep komen bittervoorn (Tabel 3) en kleine modderkruiper (Tabel 2) voor. Indien werkzaamheden aan het onderwatertalud en de bodem van de Tongelreep voorzien zijn, dient met deze soorten rekening te worden gehouden. Bij werkzaamheden in de voortplantingsperiode van deze soorten kunnen dan verbodsbepalingen worden overtreden. De ingreep is tijdelijk en lokaal van aard. De ingreep heeft geen negatief effect op de gunstige staat van instandhouding van deze soorten. Voorgesteld wordt om de werkzaamheden aan de oever uit te voeren buiten de voortplantingsperiode. Deze loopt van maart t/m juli.

4.3 Amfibieën

Nabij de Tongelreep komt de strikt beschermde alpenwatersalamander voor (Koopman et al., 2011). Het landschap waar alpenwatersalamander zijn biotoop vindt, bestaat uit een mix van (loof)bossen, ongebruikte graslanden met kleine landschapselementen, zoals heggen en houtwallen. Akkers en intensief gebruikt grasland worden over het algemeen gemeden. Voortplantingswater ligt vaak in de nabijheid van overwinteringslocaties. Het terrein rondom de Motelpoel vormt geschikt zomer- en winter habitat voor de alpenwatersalamander. Hij overwintert in de bosschages rondom de poel waar in het voorjaar de eieren worden afgezet.

De ingreep bevindt zich mogelijk binnen een deel het landhabitat (leefgebied) van deze soort. De soort leeft in een beperkt zone (pm: referentie) rondom de voortplantingspoel. De locatie van de nieuwe waterpartij is mogelijk onderdeel van het landhabitat van de alpenwatersalamander. De aanleg van een nieuwe waterpartij ten noorden van de A2/N2 biedt nieuwe kansen voor de uitbreiding (versterking) van het leefgebied van de soort. De voorgenomen inrichting van deze waterpartij is nog onbekend. Indien afwerking met natuurvriendelijke oevers en enige opgaande beplanting kan plaatsvinden, zal het voor alpenwatersalamander nieuw voortplantingswater en winterbiotoop kunnen betekenen. De Motelpoel wordt niet aangetast door de voorgenomen aanleg van de HOV II.

Ter voorkoming van het onbedoeld doden van alpenwatersalamander wordt, voorgesteld wordt om de grazige vegetatie op de locatie rond de nieuw te graven

waterpartij in de periode maart t/m mei te maaien, voordat de nieuwe waterberging wordt gegraven. Deze periode betreft de voortplantingsperiode van alpenwatersalamanders. Dan leven de dieren in het water. Door het gebied kaal te maaien wordt het gebied ongeschikt als landhabitat voor de soort en is de kans op onbedoeld doden van exemplaren zeer klein.

Verder kunnen in het gehele plangebied algemeen voorkomende amfibieën van Tabel 1 van de Flora- en faunawet worden aangetroffen. Voor soorten van Tabel 1 geldt een vrijstelling van verbodsbepalingen in het kader van de ruimtelijke ordening. De ingreep heeft geen negatief effect op de voorkomende amfibieën. Tijdens de werkzaamheden hoeft met deze soorten van Tabel 1 geen expliciet rekening worden gehouden (er worden geen voortplantingswateren aangetast).

Foto 4.1 Locatie nieuw aan te leggen waterpartij.

4.4 Grondgebonden zoogdieren

Als gevolg van de voorgenomen kap van een deel van het eikenbos ten noorden van de Theo Koomenlaan gaan mogelijk nesten van de eekhoorn verloren. Deze zijn tijdens de veldonderzoeken niet in dit deel aangetroffen, maar wel in de directe omgeving. Nieuwe vestiging van eekhoorns kan bij voorbaat niet worden uitgesloten. Het vernietigen van eekhoornnesten leidt tot het overtreden van verbodsbepalingen. Voorgesteld wordt om tijdig en ruim voorafgaand aan de kap de bomen door een ter zake deskundige te laten controleren op de aanwezigheid van eekhoornnesten.

Wanneer een eekhoornnest wordt aangetroffen is het nodig dat hiervoor maatregelen worden getroffen en een ontheffingsaanvraag wordt ingediend.

In het plangebied zijn geen vaste rust- en verblijfplaatsen aanwezig van steenmarter en wild zwijn. Met deze soorten hoeft gedurende de werkzaamheden geen rekening worden gehouden.

In het hele plangebied kunnen algemeen voorkomende soorten grondgebonden zoogdieren worden aangetroffen (bijvoorbeeld konijn, egel en bosmuis). Voor deze soorten van Tabel 1 van de Flora- en faunawet geldt een vrijstelling van verbodsbepalingen in het kader van de ruimtelijke ordening.

4.5 Vleermuizen

Het plangebied heeft een minimale functie als foerageergebied van ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en gewone dwergvleermuis. De laanbeplantingen hebben een marginale functie als vliegroute voor met name gewone dwergvleermuizen.

Het traject loopt ter hoogte van het indoor sportcentrum aan de Aalsterweg door een deel van een eikenbos, wegens de aanleg van een halte. Voor de aanleg worden dus meerdere bomen gekapt. In 2010 zijn deze bomen vanaf de weg globaal beoordeeld (het bos is hoog omheind). Omdat destijds geen rekening is gehouden met kap van een deel van dit perceel, is geen onderzoek naar zwermgedrag (kraamkolonie of zomerverblijfplaats) uitgevoerd. Aangeraden wordt om de functie van het te kappen deel van het eikenbos te onderzoeken op verblijfsmogelijkheden (holten, scheuren en loshangende bast), voorzover dit zichtbaar is. Dit kan aanwijzingen geven voor eventuele verblijfplaatsen van boombewonende soorten vleermuizen. Hieruit kan de aanbeveling volgen tot nader onderzoek naar kraamverblijfplaatsen, zomerverblijfplaatsen en balts/paarverblijfplaatsen. Bij het aantreffen van verblijfplaatsen is een ontheffingsaanvraag aan de orde, inclusief een toetsing conform het zware afwegingskader.

Foto 4.2 *Eikenbos nabij de Theo Koomenlaan/Aalsterweg*

De Tongelreep heeft een functie als vliegroute voor de watervleermuis.

De kap van laanbomen op diverse locaties langs het gehele tracé en aanleg van verlichting op het deeltraject ten noorden van de A2/N2 kan leiden tot effecten.

Om effecten te voorkomen gelden de volgende aanbevelingen (Koopman *et al*, 2011):

- *Nader onderzoek naar het gebruik van vleermuizen van het te kappen deel van het eikenbos aan de Aalsterweg.*
Indien verblijfplaatsen worden aangetroffen is een ontheffingsaanvraag aan de orde.
- *Aaneengesloten laanbomen niet onderbreken over grote afstanden.*
In de huidige plannen worden alleen laanbomen verwijderd nabij kruisingen. Dit zijn in de huidige situatie al grote barrières die geen functie hebben als vliegroute. De kap van enkele laanbomen nabij kruisingen leidt dus niet tot het overtreden van verbodsbepalingen. Herplant van bomen ter ondersteuning van de huidige oppervlakte foerageergebied is altijd gunstig voor vleermuizen.
- *Geen verlichting aan te brengen in het deeltraject parallel aan de A2/N2.*
Met name nabij de brug over de Tongelreep is dit van belang. De Tongelreep heeft een functie voor migrerende en foeragerende watervleermuizen. Watervleermuizen zijn gevoelig voor verstoring door licht. Het aanbrengen van verlichting heeft een negatief effect op vleermuizen.

4.4 Broedvogels

Tijdens het broedseizoen dient in het hele plangebied rekening gehouden te worden met broedvogels. Het vernietigen van in gebruik zijnde nesten leidt tot de overtreding van verbodsbepalingen. Voorgesteld wordt om de kap van bomen en struiken uit te voeren buiten het broedseizoen. Het broedseizoen loopt globaal van maart tot half augustus. Broedvogels met vaste rust- en verblijfplaatsen zijn binnen het tracé niet aanwezig.

5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies

De conclusies zijn opgesteld op basis van de huidige ter beschikking staande kennis en inschattingen van deskundigen.

- Indien werkzaamheden aan het onderwatertalud en bodem van de Tongelreep zijn voorzien, zal rekening moeten worden gehouden met de beschermde bittervoorn en kleine modderkruiper.
- Bij de aanleg van de nieuwe waterpartij en de brug over de Tongelreep dient rekening gehouden te worden met het landhabitat van de alpenwatersalamander. Maai en graafwerkzaamheden dienen op het voortplantingsseizoen te worden afgestemd.
- Bij de kap van het bos ten noorden van de Theo Koomenlaan zal rekening moeten worden gehouden met mogelijk nesten van eekhoorn. Dit moet tijdig (minimaal vijf maanden van tevoren) worden gecontroleerd, zodat tijdig maatregelen kunnen worden vastgesteld en een ontheffingsaanvraag kan worden ingediend.
- Bij de inrichting van het tracé ten noorden van de A2/N2 zal rekening moeten worden gehouden met vleermuizen.
Bij de kap van de bomen in het eikenbos aan de Aalsterweg zal rekening gehouden moeten worden met boombewonende soorten vleermuizen: nader onderzoek is aan de orde. Bij het aantreffen van vleermuizen in de te kappen bomen is een ontheffingsaanvraag aan de orde.
- Bij het verwijderen van de beplanting moet rekening worden gehouden met het broedseizoen. In de beplanting zijn algemene broedvogels aangetroffen.
- Het groen (bermen, bosschages en bomen) in het plangebied heeft betekenis voor algemene soorten amfibieën en zoogdieren. Voor deze soorten geldt een vrijstelling ten aanzien van ruimtelijke ingrepen en bestendig beheer en onderhoud.
- Als gevolg van de ingreep wordt geen afbreuk gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de aangetroffen beschermde soorten.

5.2 Aanbevelingen

- In verband met de aanwezigheid van bittervoorn en kleine modderkruiper wordt voorgesteld om de werkzaamheden in de oever en eventueel de bodem van de Tongelreep uit te voeren buiten de voortplantingsperiode van deze soorten. Deze loopt van maart t/m juli. Bij deze werkzaamheden wordt aangeraden een ontheffingsaanvraag in te dienen.
- Voorgesteld wordt om de grazige vegetatie op de locatie rond de nieuw te graven waterpartij in de periode maart t/m mei te maaien. Dit is in de voortplantingsperiode van alpenwatersalamanders. In deze periode leven de

dieren in het water. Door het gebied kaal te maaien wordt het gebied ongeschikt als landhabitat voor de soort.

- Voorgesteld wordt om voorafgaande aan de kap van het bos ten noorden van de Theo Koomenlaan de onderhavige bomen tijdig (minimaal 5 maanden van tevoren) door een ter zake deskundige te controleren op de aanwezigheid van eekhoornnesten. Bij het aantreffen van nesten zijn maatregelen en een ontheffingsaanvraag aan de orde.
- Bij de inrichting van het tracé ten noorden van A2/N2 zal rekening gehouden moeten worden met vleermuizen. De aanleg van verlichting bij de brug over de Tongelreep is ongewenst. Verlichting langs de rest van dit tracé dient tot het minimum beperkt te worden. Aanbevolen wordt om hier het tracé in te richten met een laanbeplanting.
- Voer de kap van bomen en struiken het vergraven van groenstroken uit buiten het broedseizoen. Het broedseizoen loopt globaal van maart – half augustus. In gebruik zijnde nesten zijn ook buiten het broedseizoen beschermd.

5.3 Ontheffingsaanvraag

Een ontheffingsaanvraag is aan de orde wanneer:

- Bij werkzaamheden die in verband met de kruising van de Tongelreep in het onderwatertalud en/of de bodem worden uitgevoerd
- Bij het aantreffen van eekhoornnesten in het te kappen deel van het eikenbos aan de Aalsterweg
- Bij het aantreffen van vleermuisverblijfplaatsen in het te kappen deel van het eikenbos aan de Aalsterweg

6 Literatuur

- Hendrikx, B. en K. Albers, 2009. Verwachte verspreiding streng beschermde soorten. Ecologica, Maarheeze.
- Hille Ris Lambers, I. & G.J. Brandjes. 2004. Evaluatie 10 jaar poeleninventarisatie Eindhoven. Rapportnr. 04-105. Bureau Waardenburg bv, Culemborg.
- van Straalen, K.D. & A.D.G. Koopman, 2010. Natuurwaarden traject tweede HOV-lijn Eindhoven. Oriënterend onderzoek (quick scan) in het kader van de Flora- en faunawet en de spelregels EHS. Rapport 09-216. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Koopman, A.D.G., P.H.N. Boddeke, M. Boonman, F.L.A. Brekelmans en K.D. van Straalen, 2011. Inventarisatie beschermde soorten Tweede HOV-lijn, Eindhoven.
- Ministerie van LNV, 2009. Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 28 augustus 2009, nr. 25344, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna.
- Ministerie van LNV, 2005a. Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998. Ministerie van LNV, Den Haag.
- Ministerie van LNV, 2005b. Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten! Ministerie van LNV, Den Haag.
- Ministerie van LNV & IPO (2007). Spelregels EHS. Ministerie van LNV/IPO, Den Haag. www.wetten.nl.
- omgevingsvergunning.vrom.nl/
- www.vrom.nl/pagina.html?id=3410 (*nota ruimte*)
- Steunpunt Natura 2000 (2010). Leidraad bepaling significantie. Nadere uitleg van het begrip 'significante gevolgen' uit de Natuurbeschermingswet. versie 27 mei 2010. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.
- Steunpunt Natura 2000 (2007). Toepassing begrippenkader Natuurbeschermingswet 1998. Intern werkdocument voor opstellers beheerplannen Natura 2000 en vergunningverleners Nb-wet. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.
- Steunpunt Natura 2000 (2008). Aanvulling op 'Toepassing begrippenkader Nb-wet '98'
- Bestaand gebruik
 - Externe Werking.
- Intern werkdocument voor opstellers beheerplannen Natura 2000 en vergunningverleners Nb-wet. RegieBureau Natura 2000, Utrecht.

Bijlage 1 Wettelijk kader

1.1 Inleiding

In deze bijlage wordt in het kort beschreven wat de wettelijke kaders zijn voor opstellen van ecologische beoordelingen van ruimtelijke ingrepen en andere handelingen. In de natuurbeschermingswetgeving wordt een onderscheid gemaakt tussen soortenbescherming en gebiedsbescherming. De soortenbescherming is in Nederland verankerd in de Flora- en faunawet (§1.2 van deze bijlage), de gebiedsbescherming in de Natuurbeschermingswet 1998 (§1.3). Met deze wetten geeft Nederland invulling aan de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen. De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) heeft sinds 1 oktober 2010 de procedures bij ruimtelijke ingrepen ingrijpend gewijzigd (§ 1.4). Ook wordt kort ingegaan op de betekenis van Rode lijsten (§ 1.5) en de Ecologische Hoofdstructuur (§ 1.6) bij ecologische toetsingen.

1.2 Flora- en faunawet

Het doel van de Flora- en faunawet is het instandhouden en beschermen van in het wild voorkomende planten- en diersoorten. De Flora- en faunawet kent zowel een zorgplicht als verbodsbepalingen.

De zorgplicht geldt te allen tijde voor alle in het wild levende dieren en planten en hun leefomgeving, voor iedereen en in alle gevallen.

De verbodsbepalingen zijn gebaseerd op het 'nee, tenzij' principe. Dat betekent dat alle schadelijke handelingen ten aanzien van beschermde planten- en diersoorten in principe verboden zijn (zie kader).

Verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet (verkort)

Artikel 8:	Het plukken, verzamelen, afsnijden, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op een andere manier van de groeiplaats verwijderen van beschermde planten.
Artikel 9:	Het doden, verwonden, vangen of bemachtigen of met het oog daarop opsporen van beschermde dieren.
Artikel 10:	Het opzettelijk verontrusten van beschermde dieren.
Artikel 11:	Het beschadigen, vernielen, uithalen, wegnemen of verstoren van nesten, hollen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde dieren.
Artikel 12:	Het zoeken, beschadigen of uit het nest halen van eieren van beschermde dieren.
Artikel 13:	Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van beschermde planten en dieren.

Artikel 75 bepaalt dat vrijstellingen en ontheffingen van deze verbodsbepalingen kunnen worden verleend. Het toetsingskader hiervoor is vastgelegd in het

Vrijstellingenbesluit. Er gelden verschillende regels voor verschillende categorieën werkzaamheden.

Er zijn vier beschermingsregimes corresponderend met vier groepen beschermde soorten (tabellen 1 t/m 3 en vogels).

Tabel 1. De algemene beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling voor ruimtelijke ingrepen en bestendig gebruik en beheer. Ontheffing ten behoeve van andere activiteiten kan worden verleend, mits de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is ('lichte toetsing').

Tabel 2. De overige beschermde soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en van bestendig gebruik en beheer, als op basis van een door de minister van EL&I goedgekeurde gedragscode wordt gewerkt. Anders is ontheffing noodzakelijk, na lichte toetsing.

Tabel 3. De strikt beschermde soorten

Dit zijn de planten- en diersoorten vermeld in Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit of in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Uit recente jurisprudentie blijkt dat de regels voor de Habitatrichtlijnsoorten nog strikter zijn³

Voor bestendig gebruik en beheer geldt voor de soorten van Bijlage 1 van het Vrijstellingenbesluit een vrijstelling, mits men werkt op basis van een door de minister van EL&I goedgekeurde gedragscode. Voor ruimtelijke ingrepen is altijd een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Deze kan worden verleend na een uitgebreide toetsing (zie onder).

Voor de soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt hetzelfde regime, met één grote beperking. Ontheffing of vrijstelling kan niet worden verleend voor ruimtelijke ingrepen en bestendig beheer en gebruik, tenzij er (tevens) sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang, of in het belang van het milieu, de openbare veiligheid, de volksgezondheid of de bescherming van wilde flora en fauna. Voor deze groep soorten kan overigens geen vrijstellingen worden verleend voor artikel 10 (verontrusting).

Vogels.

Alle inheemse vogels zijn strikt beschermd. Ontheffing of vrijstelling kan alleen worden verkregen op grond van openbare veiligheid, volksgezondheid of bescherming van flora en fauna. De Vogelrichtlijn noemt zelfs 'dwingende redenen van groot openbaar belang' niet als grond⁴.

Dat betekent dat in beginsel alle activiteiten die kunnen leiden tot verstoring of vernietiging van in gebruik zijnde nesten buiten het broedseizoen moeten worden uitgevoerd.

Het ministerie heeft een lijst gemaakt van soorten die hun nest doorgaans het hele jaar door of telkens opnieuw gebruiken. Deze nesten zijn jaarrond beschermd⁵.

³ Zie uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, 21 januari 2009 zaaknr. 200802863/1 en 13 mei 2009 nr. 200802624/1), en Rechtbank Arnhem, 27 oktober 2009 zaaknr. AWB 07/1013. Zie tevens de brief van het ministerie van LNV d.d. 26 augustus 2009 onder kenmerk ffw2009.corr.046 en de Uitleg aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet.

⁴ Zie de vorige voetnoot.

⁵ Zie de Aangepaste lijst jaarrond beschermd vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingrepen, ministerie van LNV, augustus 2009.

De uitgebreide toetsing houdt in dat ontheffing alleen kan worden verleend als:

1. Er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;
2. Er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is;
3. Er sprake is van een in de wet genoemde reden van openbaar belang;
4. Er zorgvuldig wordt gehandeld.

Zorgvuldig handelen betekent het actief optreden om alle mogelijke schade aan een soort te voorkomen, zodanig dat geen wezenlijke negatieve invloed op de relevante populatie van de soort optreedt.

In veel gevallen kan voorkomen worden dat een ontheffing nodig is, als mitigerende maatregelen er voor zorgen dat de functionele leefomgeving van dieren in tact blijft. Vooral voor soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en vogels is dit cruciaal (omdat er alleen ontheffing kan worden verkregen na zware toetsing).

1.3 Natuurbeschermingswet 1998⁶

De Natuurbeschermingswet 1998 (kortweg: Nbwet) vormt de invulling van de gebiedsbescherming van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn en heeft als doel het beschermen en instandhouden van bijzondere gebieden in Nederland.

Aanwijzing van gebieden

De Nbwet kent verschillende soorten beschermde gebieden. De belangrijkste zijn de Natura 2000-gebieden (oftewel Vogel- en Habitatrichtlijngebieden oftewel Speciale Beschermingszones) en de beschermde natuurmonumenten. De aanwijzingsbesluiten van deze gebieden bevatten een kaart en een toelichting, waarin de instandhoudingsdoelstellingen staan verwoord (zie www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur).

In de “oude” aanwijzingsbesluiten van Staats- en Beschermde natuurmonumenten worden de natuurwetenschappelijke waarde en het natuurschoon als grond voor de bescherming aangevoerd. Deze meer abstracte waarden blijven van kracht in de nieuwe Natura 2000-gebieden, voor zover zij voormalige Staats- of Beschermde natuurmonumenten omvatten. Deze waarden dienen bij toetsingen nader te worden geconcretiseerd.

Natura 2000-gebieden

Voor Natura 2000-gebieden dient een beheerplan te worden opgesteld. Daarin staat o.a. welke maatregelen nodig zijn om de natuurdoelen te halen en welk (bestaand en toekomstig) gebruik al dan niet vergunningplichtig is. Voor een groot aantal gebieden is een beheerplan in een ver gevorderd stadium van voorbereiding.

Voor het uitvoeren van projecten en handelingen, die negatieve effecten kunnen hebben op Natura 2000-gebieden en die niet nodig zijn voor of verband houden met het beheer, is een vergunning nodig. Van negatieve effecten is sprake als, gelet op de

⁶ Op 1 februari 2009 is een wetwijziging van de Nbwet van kracht geworden. Door de inwerkingtreding van de Crisis- en herstelwet is de Nbwet per 31 maart 2010 opnieuw gewijzigd. De wijzigingen zijn in deze paragraaf verwerkt.

instandhoudingsdoelen, een habitatype of leefgebied van soorten verslechtert of soorten significant worden verstoord. Deze bescherming geldt alleen voor de habitat-typen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Projecten en handelingen die de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied aantasten zijn in ieder geval vergunningplichtig.

Bij een besluit om een plan (bijvoorbeeld bestemmingsplan, streekplan, waterhuishoudingsplan) vast te stellen, moet rekening worden gehouden met de effecten op Natura 2000-gebieden en met het beheerplan.

Ook activiteiten buiten het Natura 2000-gebied kunnen vergunningplichtig zijn als die activiteiten negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen voor het gebied (kunnen) veroorzaken. Dit wordt de 'externe werking' van de bescherming genoemd.

Bestaand gebruik

Bestaand gebruik volgens de Nbwet is gebruik dat bestond op 1 oktober 2005 en sindsdien niet of niet in betekenende mate is gewijzigd. Voor de raad van State lijkt de vraag of het gebruik al bestond op het (eerste) moment van aanwijzen (als Vogelrichtlijngebied) of aanmelden (als Habitatrichtlijngebied) overigens relevanter. bestaand gebruik dat zeker geen significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied kan vergunningvrij worden voortgezet. Als significante effecten niet kunnen worden uitgesloten is een vergunning nodig, tenzij in het beheerplan anders is bepaald. in het beheerplan moeten dan maatregelen zijn voorzien om de effecten te beperken of te niet te doen.

Habitattoets

Een vergunning ex art. 19d Nbwet kan pas worden afgegeven nadat een 'habitattoets'⁷ het bevoegd gezag de zekerheid heeft gegeven dat de natuurlijke kenmerken van het gebied niet worden aangetast. Deze is verwoord in art. 19d t/m 19j van de Nbwet.

In de 'oriëntatiefase' – voorheen ook wel 'voortoets' genoemd – wordt onderzocht of een activiteit, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen, mogelijk schadelijke gevolgen heeft voor een Natura 2000-gebied en zo ja of deze gevolgen significant kunnen zijn. De gevolgen moeten worden beoordeeld in samenhang met die van andere plannen en projecten ('cumulatieve effecten').

Indien de oriëntatiefase uitwijst dat er geen effecten zijn, zijn er vanuit de Nbwet geen verdere verplichtingen of beperkingen voor de uitvoering van de activiteit. Wel kan het verstandig zijn om met het bevoegd gezag in overleg te treden, om te bezien of men zich in de conclusies van het uitgevoerde onderzoek kan vinden.

Als er wel effecten (verslechtering van habitatype of leefgebied) zijn, maar die zijn zeker niet significant, dan kan het bevoegd gezag vragen om een nadere toetsing. In zo'n nadere toetsing worden de effecten gespecificeerd. Daarbij hoeft dan niet meer naar cumulatieve effecten te worden gekeken. Het bevoegd gezag beoordeelt of de effecten aanvaardbaar zijn of niet. Aan de vergunning kunnen beperkende voorwaarden (mitigatie en compensatie, zie onder) worden verbonden.

⁷ De termen habitattoets en oriëntatiefase staan niet in de wet. De passende beoordeling wel.

Als er een kans is op significante effecten volgt een 'passende beoordeling'. De passende beoordeling is veel uitgebreider. Op basis van de beste wetenschappelijke kennis dienen de effecten op de habitats en soorten te worden ingeschat, rekening houdend met cumulatieve effecten.

Als de passende beoordeling uitwijst dat aantasting van de natuurlijke kenmerken is uitgesloten, dan kan de vergunning worden verleend. Aantasting van de natuurlijke kenmerken is praktisch gesproken uitgesloten als er geen significante effecten zijn in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen.

Als significante effecten niet kunnen worden uitgesloten, dan mag vergunning alleen worden verleend als er voldaan is aan alle drie onderstaande_ADC-criteria:

- Er zijn geen geschikte Alternatieven.
- Er is sprake van Dwingende redenen van groot openbaar belang, waaronder redenen van sociale en economische aard.
- Er is voorzien in exacte en tijdige Compensatie.

Als er sprake is van aantasting van een gebied dat is aangewezen ter bescherming van prioritair natuurlijk habitattypen of een prioritaire soort, dient eerst door de minister van EL&I aan de Europese Commissie advies te worden gevraagd. Bovendien is het aantal redenen van groot openbaar belang beperkt.

Cumulatieve effecten

Volgens de Natuurbeschermingswet 1998 (art. 19d lid 1) is het – zonder vergunning – verboden om handelingen te verrichten die op zich zelf of “in combinatie met andere projecten of plannen significante effecten kunnen hebben”. In het onderzoek naar cumulatieve effecten, wordt het effect van het onderhavige plan of project in combinatie met andere ingrepen in beeld gebracht.

De basis hiervoor is art. 6 van de Habitatrichtlijn, die van toepassing is op alle Natura 2000-gebieden.

“Voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een passende beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied.”

Het werkdocument “Toepassing begrippenkader” (Ministerie van LNV, 2007) stelt voor om het begrip cumulatie als volgt te definiëren:

“De effecten van de voorgestelde eigen activiteit op de instandhoudingsdoelstellingen van een Natura 2000-gebied in combinatie met de effecten van andere activiteiten en plannen”.

Met andere woorden: in een studie naar de cumulatieve effecten dienen *alle* activiteiten (bestaand gebruik, nieuwe projecten) en plannen te worden betrokken, die op dezelfde instandhoudingsdoelstellingen negatieve effecten kunnen hebben als het eigen project. Het doet daarbij in beginsel niet ter zake of er een verband is tussen het eigen project en de andere activiteiten en plannen, of dat de effecten tijdelijk zijn of (naar verwachting) slechts beperkt van omvang zijn.

Significantie

Voor een invulling van het begrip significantie volgen wij de 'Leidraad significantie' van het Steunpunt/Regiebureau Natura 2000. Van significante effecten kan sprake zijn als ten gevolge van menselijk handelen het verwezenlijken van de instandhoudingsdoelen sterk wordt bemoeilijkt of onmogelijk wordt gemaakt. Dat is in ieder geval zo, als het oppervlak van een habitatype of een leefgebied of de kwaliteit van habitatype of leefgebied of de omvang van een populatie lager wordt dan genoemd in de instandhoudingsdoelen in het aanwijzingsbesluit.

Beschermde natuurmonumenten

Het toetsingskader voor beschermde natuurmonumenten is vergelijkbaar, echter de procedure en de speelruimte van het bevoegd gezag wijken op enigszins af. De beoordeling is minder strikt en door het ontbreken van concrete instandhoudingsdoelen vaak ook minder eenduidig.

Zorgplicht

Artikel 19I legt aan iedereen een zorgplicht voor beschermde natuurgebieden op. Deze zorg houdt in ieder geval in dat ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat een handeling nadelige gevolgen heeft, verplicht is die handeling achterwege te laten of, als dat redelijkerwijs niet kan worden gevergd, eventuele gevolgen zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken. De nadelige handelingen hebben betrekking op de instandhoudingsdoelen in het geval van een Natura 2000-gebied en op de wezenlijke kenmerken in het geval van een beschermd natuurmonument.

1.4 Wabo en omgevingsvergunning

De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) is op 1 oktober 2010 van kracht geworden. De Wabo voegt een groot aantal (circa 25) vergunningen, ontheffingen en andere toestemmingen samen tot één omgevingsvergunning. De omgevingsvergunning is nodig voor het uitvoeren van ruimtelijke ingrepen, zoals sloop, bouw, aanleg en gebruik, als die een plaatsgebonden karakter hebben en dat van invloed kunnen zijn op de "fysieke leefomgeving". Dit omvat alle fysieke waarden in de leefomgeving, zoals milieu, natuur, landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

Als hoofdregel kent de Wabo het bevoegd gezag toe aan B&W van de gemeente waar het project (in hoofdzaak) zal worden uitgevoerd. Voor projecten van provinciaal belang kunnen GS het bevoegd gezag zijn, voor projecten van nationaal belang een minister.

De ontheffing Flora- en faunawet en de vergunning Natuurbeschermingswet 1998, die voor een ruimtelijke ingreep nodig kunnen zijn, kunnen worden "aangehaakt" bij de omgevingsvergunning. Dat wil zeggen dat bij een aanvraag voor een omgevingsvergunning ook een toetsing aan Ffwet en/of Nbwet moet worden gevoegd. De aanvraag wordt dan aan het bevoegde gezag (Ffwet: ELI; Nbwet: GS of ELI)

voorgelegd. Die zal dan toestemming geven in de vorm van een Verklaring van geen bedenkingen (Vvgb). De inhoudelijke toetsing zal niet veranderen.

Op aanvragen voor een omgevingsvergunning, die mede betrekking hebben op Flora- en faunawet en/of Natuurbeschermingswet 1998 is de uitgebreide voorbereidingsprocedure van toepassing.

Overigens kan een ontheffing Ffwet of vergunning Nbwet ook los van de omgevingsvergunning worden aangevraagd. Dat dient dan wel te gebeuren vóórdat de omgevingsvergunning wordt aangevraagd.

1.5 Rode lijsten

Rode lijsten zijn geen wettelijke instrumenten, maar zijn sturend voor beleid. Zij dienen om prioriteiten in middelen en maatregelen te kunnen bepalen. Bij het beoordelen van maatregelen en ingrepen kunnen de Rode lijsten echter wel een belangrijke rol spelen. Er zijn nu landelijke Rode lijsten vastgesteld voor paddestoelen, korstmossen, mossen, vaatplanten, platwormen, land- en zoetwaterweekdieren, bijen, dagvlinders, haften, kokerjuffers, libellen, sprinkhanen en krekels, steenvliegen, vissen, amfibieën, reptielen, zoogdieren en vogels (LNV 2009). Een aantal provincies heeft aanvullende provinciale Rode lijsten opgesteld.

Van soorten op de Rode lijst moet worden aangenomen dat negatieve effecten van ingrepen de gunstige staat van instandhouding relatief gemakkelijk in gevaar brengen. Waar het beschermde soorten betreft zal er dus extra aandacht aan mitigatie en compensatie moeten worden besteed. Bij niet-beschermde soorten of soortgroepen kunnen op grond van de zorgplicht extra maatregelen worden geleverd. Bij een aantal soortgroepen gaat het echter om tientallen of honderden moeilijk vast te stellen soorten, waardoor de waarde voor praktische toepassingen vaak beperkt is.

1.6 De Ecologische Hoofdstructuur

De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) heeft als doel om van de bestaande en nieuwe natuur een goed functionerend netwerk te maken. Het ruimtelijk beleid voor de EHS is gericht op 'behoud, herstel en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden' van de EHS. Op plannen, projecten of handelingen binnen de EHS is conform de Nota Ruimte het 'nee, tenzij'-regime van toepassing.

Ruimtelijke ingrepen in de EHS met significant negatieve effecten op de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied zijn in beginsel niet toegestaan. Tenzij er voor de ingreep geen reële alternatieven zijn en er sprake is van redenen van groot openbaar belang. De initiatiefnemer is verplicht om de negatieve effecten te mitigeren (voorkomen of beperken) en de restschade te compenseren.

De wezenlijke kenmerken en waarden zijn de huidige en potentiële waarden, gebaseerd op de natuurdoelen voor het gebied. De natuurdoelen worden door de provincies vastgelegd, meestal in natuurdoeltypen of beheertypen per perceel.